

A szolgáltatóképeség növelése európai uniós források segítségével

A Békés Megyei Könyvtár útja egy projekt megvalósulása felé, praktikus megközelítésben

Lehetőségek az európai uniós csatlakozás előtt

Első részvételünk európai uniós pályázaton 1997-ben történt, a PHARE–CBC Magyarország–Románia program Kisprojekt Alapjánál határ menti közhasznú információs együttműködés projekt-előkészítő fázisában tartott képzésre kértünk és kaptunk támogatást. Ez volt az első pályázat, amelynek során olyan elvárásoknak kellett megfelelnünk, amelyeknek korábban még sosem. Ebben a projektben négy-négy magyar–román határ menti megyei könyvtár vett részt, így a pályázat benyújtásakor meg kellett szerezni a partnerek együttműködési nyilatkozatát. A másik – az akkori hazai pályázatoktól eltérő – jelentős különbség az volt, hogy a projekt ún. beszállítóit versenyeztetnünk kellett. Ez vonatkozott a tréninget vezető szakemberekre, a szállás és étkezés biztosítására stb. A versenyeztetéshez fontos volt az elvárások pontos megfogalmazása, hiszen konkrét válaszokat kellett adni arra vonatkozóan, miért választottuk éppen azt az ajánlatot. A legnagyobb eltérés a mai európai uniós pályázatoktól 1997-ben az volt, hogy akkor egy pályázati kiírásra léptünk, azaz volt egy felhívás, és mi igyekeztünk olyan programot kitárolni, ami abba beilleszthető volt. A pályázati célt megvalósítottuk, a partnerekkel az együttműködés sikeres volt, de a program befejeztével a folytatásra – a határ menti közhasznú információs együttműködés kialakítására – sem lehetőség (pénz), sem elvárás (és megkockáztatom, akkor akarat) nem volt.

A LISTED 1998-ban Közép-Kelet-Európára kiterjesztett projektjében teszt-helyként működtünk közre. Kollégánk részt vett Walesben egy intenzív tréningben, ahol a közkönyvtár tanulástámogatási szerepéről, lehetőségeiről szerzett tapasztalatokat. Sajnos, e projekt fenntarthatósága nálunk nem erősödött meg az eredeti elképzelések szerint, ami a távoktatás akkori alacsony szintű hazai elfogadottságának, népszerűségének, a könyvtárunk informatikai felkészültségének és társadalmi környezetének (a távoktatás iránti igény csekély volta) volt tulajdonítható. A távoktatáshoz kapcsolódó tájékoztatás „beleolvadt” a könyvtári tájékoztató tevékenységbe. De partnerségünk, nyitottságunk, hajlandóságunk, a feladatok pontos, határidőre történő végrehajtása hozzájárult ahhoz, hogy a Békés Megyei Könyvtár potenciális partnerként jöhetett szóba európai uniós projekteken.

Ezek a programok olyanok voltak, hogy mindennapi tevékenységünk alapján pályáztunk és csatlakoztunk. Ez még a tanulási szakasz volt: hogyan kell az elnyert támogatást elkölteni, hogyan kell dokumentálni az ajánlatkéréseket, szerződéseket,

számlákat, miként kell versenyeztetni, majd kiválasztani a beszállítókat. Mégis, ekkor még „csak pályáztunk”. Még nem volt menedzsment, gyakorlatilag egy-egy ember vezetésével, szervezésével, felelősségével lehetett lebonyolítani a programot.

Ugrásra készen

Az Európai Unióhoz való csatlakozás számos lehetőséget tárt a könyvtárak elé, amelyek a közgyűjteményi területek összefogását és a digitalizálás jelentőségét hangsúlyozták. Ehhez minden könyvtár számára fontos a felkészülés, hogy az erőforrások igénybevételére alkalmasak legyünk, képesek legyünk partnerkapcsolatainkat mozgósítani, legyen mobilizálható humán erőforrás és saját tőke. 1998 és 2004 között néhány hazai pályázati kiírás (igazodva az európai trendekhez) életre hívta a közgyűjtemények együttműködését, az informatikai fejlesztések összehangolásának szükségességét. Körvonalazódtak projekttervek, amiken a magunk lehetőségei szerint már dolgoztunk. Kidolgoztuk digitalizálási stratégiánkat, egyeztetéseket kezdtünk a megyei levéltárral, a múzeummal a megye kulturális értékeinek „közkinccsé” tételéről, ennek lehetőségeiről, formáiról. A saját tőke (önerő) megteremtése erős lobbizást igényelt és igényel a fenntartó meggyőzéséért. Mindezek kulcskérdések voltak a pozíciónk szempontjából, hiszen ezek a kérdések döntik el, hogy könyvtárunk egyszeri szereplője egy pályázatnak, vagy tényezőjévé válik egy új projekt konzorciumának.

2005-ben tehát valós projekttervvel álltunk készen arra, hogy csatlakozzunk egy görögországi könyvtár indítványához, és partnerek lettünk egy öt országra kiterjedő, konzorciumban megvalósuló projektben. Meg kell vallani, hogy ez a lehetőség annak a kapcsolati tőkének volt a hozadéka, amelyet a Publika Magyar Könyvtári Körrel való korábbi sikeres és korrekt együttműködésünk jelentett.

Alapinformációk az európai uniós pályázatunkról

A LIGHT-projektről több fórumon és sokféle megközelítésben esett már szó a könyvtáros szakma előtt. Sarokpontjai a következők:

- *Kész projektterveink* voltak, tehát, konkrét célhoz, konkrét fejlesztéshez kaptunk támogatást, olyan projektben, ahol a fenntartható fejlődés megteremtésére tettünk kísérletet.
- A *pályázati konzorciumban* Európa öt különböző országa, különböző helyzetben lévő közkönyvtára, különböző habitussal bíró könyvtárosa vett részt.
- *Előtanulmányok* születtek, amelyek a későbbiekben is fontos adalékul szolgálhatnak megyénk kulturális helyzetének meghatározásához, vizsgálatához. Ezek a tanulmányok erősítették meg a projekt megvalósításaként létrejövő információk esélyegyenlőséget biztosító szerepét, a könyvtár funkcióinak nyitását, változását, kapcsolódását a gazdasági élethez, azaz a szolgáltatás rentabilitását.
- A *saját erő* megléte elvárás volt, ami a kötelezettségen túl elkötelezettségünket is jelezte.

- Az elnyert támogatást a görög projektvezető irányítása és ellenőrzése mellett, *szigorú* formában, részletesen *dokumentálva* költhettük el.
- Külső *könyvvizsgáló* szakember alkalmazása elengedhetetlen követelmény volt.
- Meghatározó volt a *magas színvonalú angol nyelvismeret*, hiszen minden anyagot (szakmait és pénzügyit), feladatot, beszámolót, angolul kaptunk és nyújtottunk be. A projektpartnerek közötti kommunikáció nyelve is az angol volt. A Publika Magyar Könyvtári Kör (konkrétan Billédiné dr. Holló Ibo-lya), alapvető segítséget nyújtott számunkra a projekt értelmezésében, a ha-zai gyakorlathoz történő adaptálásában, a célok és eszközök számbavételé-ben, a külföldi partnerekkel történő kommunikációban.
- A konzorciumban létrejött pályázat jellemzője volt még, hogy a partnerek (külföldiek és hazaiak egyaránt) *határozott munkamegosztás* szerint végez-ték feladatukat. Igazi csapat alakult ki, a projektindító és az egyes projekt-szakaszok lezárását követő találkozóknak más-más ország adott otthont, megismertette ezzel nemcsak a pályázattal kapcsolatos részeredményeket, hanem saját könyvtárak helyzetét, fejlesztési elképzeléseiket.
- És még egy fontos, számunkra új dolog, amelynek újdonsága nem abban rejlett, hogy ilyet még nem csináltunk, hiszen megtettük minden hazai pá-lyázatunk kapcsán is. A 2005-ben indult LIGHT-projekt volt az első olyan pályázatunk, ahol meg kellett tervezni és meg kellett valósítani a projekt és a projekt alapján létrejövő projektum promócióját. A *disszemináció*hoz meg-felelő forrás állt rendelkezésre a pályázati összegből.

A LIGHT-projekt részletesebb áttekintése

A LIGHT-projekt által megfogalmazott fő célok hűen tükrözik az európai uniós projektkiírások prioritásait:

- A meghatározott együttműködési program alapján a partner könyvtárak el-látása módszertani útmutatással, know-how-val, annak érdekében, hogy *hoz-zájárulhassanak saját régióik fejlesztési prioritásaihoz*.

A mellékcélok szintén szorosan kapcsolódtak a regionális fejlesztési politikához:

- közvetlen *gazdasági fejlesztés, a foglalkoztatás növelése*, a kulturális és ok-tatási *turizmus fejlesztése*;
- a közkönyvtárak és egyéb kulturális intézmények kulturális tartalmainak fel-használása a tanulás céljaira a formális és az informális oktatásban, az „*éle-ten át tartó tanulás szolgáltatásokon*” keresztül;
- a kulturális *identitás és összetartozás erősítése*;
- hosszan tartó *együttműködés* kezdeményezése a kulturális szervezetek között;
- speciális üzleti modellek kifejlesztése, hogy a kulturális örökség szolgálta-tások *önfenntartók* legyenek.

A LIGHT-projektnek öt határozottan korvonalazott összetevője volt:

1. komponens – Menedzsment és koordináció,
2. komponens – Tanulmány (leltár) készítése a kulturális örökség környezeté-nek helyzetéről,

3. komponens – A kísérleti szolgáltatások kifejlesztése,
4. komponens – Szétsugárzás,
5. komponens – A jövőbeli igények felbecsülése.

Ezek a komponensek határozták meg a költségvetés bontását is, hiszen minden területre a pályázati költségvetésből meghatározott költségrész jutott. Az **1. komponens**: a menedzsment a projekt időtartama alatt ellenőrizte a céloknak megfelelő teljesítést, az eredményeket, támogatta az eredmények szétsugárzását, a tervezett eredmények elérése érdekében biztosította a forrás hatékony felhasználását, tartotta a kapcsolatot a pályázatot kiíró szervezettel (Interreg IIIC). A vezető partnerre hárult a teljes adminisztratív és pénzügyi felelősség, a partnerekért teljes kötelezettséget vállalva. A vezető partner írta alá az Irányító Hatósággal a *Támogatási szerződést*, amely tartalmazta, hogy az igényelt kifizetésekhez mit kell benyújtani, közölte a jelentési és kifizetési időpontokat, megadta az ellenőrzési követelményeket. A Támogatási szerződés volt az alapja a *Partneri egyezménynek*. Ez a megállapodás tartalmazta a kötelezettségeket és felelőségeket, a könyvelési, jelentési előírásokat, a controllingot, az elmaradás vagy nem teljesítés esetén történő eljárást. Az *Előrehaladási jelentés* rendszeres benyújtása volt a kifizetés előfeltétele. Ez az adott projekt-szakaszon belüli – a projektben megfogalmazott célok szerinti – tevékenységi és pénzügyi jelentést tartalmazta. Itt kellett igazolni az eredeti tervtől való eltérést is. A pénzügyi jelentés Excel-táblázatban mutatta be a kiadásokat komponens és költségvetési kategóriák, partnerek és pénzügyi források szerint, valamint a költségek specifikációját a „külső szakértők” és „be-ruházások” szerint.

A projekt tényleges megvalósítása a **2. komponenssel** kezdődött, ennek során – a partnerek által képviselt – régióként tanulmányt (leltárt) nyújtottunk be a kulturális örökség helyzetéről, meghatároztuk a kulturális örökség szervezeti közötti kapcsolatok szerkezetét. Megtörtént az *Együttműködési egyezmény* aláírása, amely többek között kiterjedt a kölcsönös informálásra, a szakterületek gyűjteményei adatainak a rendelkezésre bocsátására, a partnerintézmények szakembereinek aktív részvételére stb. Megállapodtunk abban is, hogy a feladatok csak a projekt költségvetésének terhére valósulhatnak meg, más, intézményi forrás bevonására nem kerül sor.

Egy év állt rendelkezésre a **3. komponensben** megszabott feladatok végrehajtására. A beszállító partner – az iKron Kft. – közreműködésével kifejlesztettük a Körös–Maros Kulturális Örökség – webes felületen történő – kísérleti szolgáltatást, ahol a *projekt logójának kötelező* használatával nyilvánosságra hoztuk és hozzáférhetővé tettük a LIGHT terveit és eredményeit. A Körös–Maros Kulturális Örökség kísérleti adatbázis létrehozásával olyan e-szolgáltatás létesítése és működtetése volt célunk, amely egy téma kiválasztásával komplex módon képes segíteni a tanulást, a kulturális fejlődést, a mindennapi élet minőségének javulását. Arra vállalkoztunk, hogy Békés megye kulturális intézményrendszerét, hagyományait, értékeit és szolgáltatásait a gazdaság, a turizmus fejlesztése és az oktatás segítése szempontjából tárjuk fel. A közgyűjteményi (múzeum, levéltár, könyvtárak) együttműködésnek köszönhetően egyszerre több adatbázisban lehet keresni

(Elektronikus Könyvtár, Békési Gyűjtemény, Múzeum, Levéltár, Leltár = településenkénti információk kulturális intézményekről stb.).

Elvégeztük – a kiszabott feladatnak megfelelően – a webhely kérdőíves, tesztalapos használhatósági vizsgálatát. A tesztalpok a Calimera Project használhatósági vizsgálatához kidolgozott minták és a LIGHT-projekthez készített irányelvek alapján készültek, a konkrét tesztelési céloknak megfelelően. A használhatósági vizsgálat a website alkalmasságának, az információkeresés hatékonyságának, az adattárakhoz való hozzáférhetőségnek és megjegyezhetőségnek vizsgálatát tűzte ki célul, illetőleg képzéssel segíteni kívánta a szolgáltatás végzőit. Izgalmas és a továbblépés, a projekt folytatása vagy újabb európai uniós projektterv szempontjából is fontos következtetések és javaslatok születtek.

A 4. komponens a szétsugárzás programjának tervezését segítette, hogy a pályázatban meghatározták, mennyi és milyen disszeminációs formával kell élnünk, minimum mekkora közönséget kell elérnünk, hogy bemutassuk a projektet és a kísérleti szolgáltatást. Természetesen, az élet, a lehetőségek alakítottak a terven. Négy konferenciát könyvelhettünk el, ebből kettő a mi szervezésünk volt: a *Tradíció és világháló* című, a Publikával közös szervezésű konferencia és a helyismereti könyvtárosok országos tanácskozása *Kulturális örökség és turizmus* címmel; kettőn pedig lehetőségünk volt a projekt bemutatására (DAT konferencia és az OIK Nemzetiségeinkről a kulturális örökség digitalizált megőrzésében). Három információs napot szerveztünk, kettőt főiskolásoknak, egyet könyvtárosoknak, és volt rendezvényekhez kapcsolódó sajtótájékoztató, kiállítás, reklám és reklámriport a helyi sajtóban, valamint minden rendezvényen népszerűsítő kiadványokat terjesztettünk. Tapasztaltuk, hogy a szétsugárzás sikere nagymértékben függ a résztvevők elkötelezettségétől, a menedzsment aktív részvételétől.

Az európai uniós projektek fontos szabálya, hogy minden publikációnak, megjelenésnek (az e-médiát is beleértve) világos utalást kell tartalmaznia arra, hogy EU-támogatással készültek. Nem hagyható el a logó, és a webhelyen meg kell említeni az egész támogatás összegét, továbbá linkkel kell kapcsolódnia a fő projekthez (esetünkben az INTERREG IIC webhelyhez).

Az **5. komponensben** a kísérleti szolgáltatás üzleti alapú továbbfejlesztése vagy az erre épülő újabb modell kialakításának lehetősége került fókuszba. E komponens része volt a békéscsabai workshop és záró menedzsmentértekezlet, ahol a tanulságok kerültek napirendre, illetőleg a résztvevők megtárgyalták a fejlesztési prioritásokat, a könyvtárak szerepét és a szolgáltatások fenntarthatóságát. Már ekkor körvonalazódott, hogy számunkra a fenntarthatóság és továbblépés lehetőségét a regionális és kistérségi projektekhez történő csatlakozás jelentheti.

Bár a Békés Megyei Könyvtár LIGHT-projektjéről szoltam (a pénzügyek intézését most nem részletezve), nem hagyható ki néhány elszámolásra vonatkozó alapelv, amely általában érvényes a konzorciumban lebonyolított európai uniós projektekre, s aláhúzza a pályázat alapos, körültekintő pénzügyi tervezésének fontosságát:

- a pályázatban megfogalmazott tevékenységeknek és kiadásoknak *egyezni* kell;
- *valamennyi* tevékenységről, elvégzett feladatról be kell számolni, hozzárendelve az *ellenőrzött(!)* kiadásokat;

- bizonyos szakaszokban előfordulhat a keretösszeg nem teljes felhasználása, ebben az esetben a különbözet következő periódusban történő felhasználását *kérvényezni* kell;
- folyamatos *alulköltés* a támogatás elvesztésével járhat;
- *előre pénzt nem* folyósítanak (a kifizetés gyakran hónapokat csúszhat!);
- ha a jelentést elfogadták, az összeget a vezető partner számlájára utalják, majd a vezető partner *felelős* az összegek partnerek közötti szétosztásáért.

Esélyek, hasznosítási lehetőségek

Jelentős az a produktum, amit a LIGHT-projektben létrehoztunk, ugyancsak jelentős együttműködés áll mögötte, amelyre alapozni lehet. Kár lenne abba a csapdába esni, amely gyakran előfordul nagy programoknál, hogy a pályázat befejeztével „eljön a nyári szünet, sarokba vágjuk az iskolatáskát”, feledésbe merülnek a projekt indulásakor szépen megfogalmazott célok. A LIGHT-projektben kísérleti jelleggel kialakított webes szolgáltatás minta, kiindulópont újabb projektek – pl. GPS-alapú, kulturális és turisztikai rendszer kialakítása – felé, a megyei közgyűteményi (könyvtár, levéltár, múzeum) digitalizálási program is új lendületet kapott.

A konzorciumi szerepünk, a megbízhatóság, a feladatok pontos és szakszerű végrehajtása, a személyes kapcsolat hozta számunkra az újabb európai uniós projektben való részvételt. Rob Davis (a LIGHT-projekt koordinátora) e projektben való részvételünk alapján hívott meg bennünket abba a konzorciumba, amely az eContent Plus program keretében kiírt EDLocal pályázati felhívásra nyújtott be projekttervet. A konzorcium – amelynek tagjai nemzeti könyvtárak, megyei és városi könyvtárak, nemzeti és területi múzeumok, a kulturális örökség digitalizálásával foglalkozó szervezetek, vállalkozások, összesen 31 partner Európa mintegy 17 országából – az elnyert támogatással – röviden fogalmazva és leegyszerűsítve – a helyi és regionális digitális tartalmak EDL-hez történő csatlakoztatására vállalkozott. Feladatunk ebben a projektben: megyénkben, régióinkban koordinálni és irányítani azt a tevékenységet, amely a digitalizált dokumentumok leíró adatainak egységes, az EDL-nek megfelelő szabvány szerinti feldolgozását és megjelenítését jelenti, amely biztosítja a digitalizált tartalmak nemzetközi szintű visszakereshetőségét. Legfontosabb partnereink most is a megyei fenntartású Békés megyei közgyűtemények, amelyekkel a korábbi informatikai, telematikai pályázatokban és a LIGHT-projektben is együttműködtünk.

Tapasztalataink birtokában, projekttervekkel és reményekkel – erőforrásaink (szakember, önerő) szűkülése miatt ugyan kicsit bizonytalanul – várjuk az új, szolgáltatóképességünk növelését, megújítását, a fejlesztést lehetővé tevő TÁMOP- és TIOP-pályázatokat.

Litauszky Györgyné